

Posudek diplomové práce Jany Bartoňové „Jazyk ve fotbale z pohledu nerodilých mluvčích“

ÚGS FF UK Praha, 2011

Jana Bartoňová se ve své diplomové práci zabývá jedním typem mezinárodní migrace lidí a s ní spojenými jazykovými problémy, a to na příkladu českých fotbalistů, kteří hrají nebo hráli v německy mluvících zemích. Nahrála a přepsala rozhovory s deseti českými fotbalisty (šest v češtině a čtyři v němčině) a následně analyzovala jejich subjektivně prožívané zkušenosti s němčinou – jak z hlediska osvojování, tak z hlediska užívání. U čtyř hráčů, s nimiž nahrála rozhovor v němčině, provedla jazykovou (zejména chybovou) analýzu. Jako s teoretickým rámcem pracuje autorka s teorií jazykových domén a pojmy odborný jazyk a žargon.

Z věcného hlediska je tento kvalitativní pohled na jazykové chování této skupiny dočasných migrantů velice zajímavý a obsahuje sadu dat, která nejspíš nikdo pro vědecké účely dosud nesbíral.

Přesto by mohl čtenář-lingvista vnímat práci J. Bartoňové z koncepčního a analytického hlediska jako poněkud problematickou, a to z následujících důvodů.

1. Titul úplně nevystihuje podstatu práce, a to jednak frází „jazyk ve fotbale“ a jednak frází „z pohledu rodilých mluvčích“. První část je nevhodná, protože se práce zabývá nejen jazykem na hřišti, ale i v jiných doménách (např. doma, na veřejnosti apod.). Druhá část je značně nejasná. Nerodilí mluvčí čeho? Není to totiž jedno. Stačí porovnat situaci českého a anglického hráče, kteří se stěhují do Německa se situací anglického a německého hráče, kteří se stěhují do České republiky, a je vidět, že normy pro osvojování si toho druhého jazyka se značně liší. Autorka si rovněž mohla klást otázku, jestli pro hráče samotné je „nerodilý mluvčí“ tou nejrelevantnější identitou (tj. jestli jí nebyl „Čech“ nebo „cizinec“, „brankář“ apod.).

2. Úvod práce je příliš stručný. Autorka neuvádí, jestli kladené otázky jsou ty hlavní výzkumné otázky studie. Styl je místy publicistický a text nezasazuje zvolenou problematiku do širšího kontextu (lingvistického, historického, ekonomického apod.), resp. nám nesděljuje, proč bychom se jako odborníci o problematiku měli zajímat.

3. Teoretická část se vyznačuje absencí pevného, propracovaného teoretického základu. Na začátku a na konci navíc chybí přehled o tom, co v teoretické části čtenář najde, resp. sumarizace toho, co právě přečetl. Na začátku kapitoly je nastíněna diskuse o jazykových doménách v pojetí J. Fishmana, což jistě není od věci, ale autorka mohla přečíst k tématu víc, včetně Fishmana v originále. Autorka pak popisuje odlišný charakter různých domén, aby poukázala na to, že jazykové potřeby různých jedinců se mohou lišit. Toto převádí i do jiných domén (např. restaurace), kde však stále mluví o „hráči“, přičemž hráč v restauraci už nemusí být hráčem, může být spíš zákazníkem. Tím pádem nepřihlíží k tomu, že role v doménách jsou vždy diskurzivně konstruovány, nejsou pevně dány. Následně v části „Fussballsprache als Fachsprache“ dělí autorka fotbalový jazyk do odborného jazyka a žargonu - literatura k oběma tématům je kusá a povětšinou poměrně stará.

Přitom by bylo možné celou kapitolu koncipovat jinak a zpestřit ji pomocí celkem dostupných zdrojů. Nabízejí se různé sociálně založené teorie jazykové akvizice (např. od J. Tollefsona), teorie multilingvního subjektu (C. Kramsch), jazykové biografie (K. Meng, R. Franceschini, J. Nekvapil) a hlavně teorie jazykového managementu (v němčině hojně zastoupena V. Dovalilem a jeho předchozími diplomandy a dále skupinou kolem M. Nekuly v Řezně). Bylo by možné se též opřít

alespoň o nějaké studie o Češích v německy mluvících zemích. A konečně, když už má být tzv. fotbalový jazyk výchozím bodem, chybí práce od Innsbrucker Fußball-Forschungsgruppe, a to zejména následující titul (který má navíc obsahovat bibliografii o fotbalu a jazyce):

Lavric, E., Pisek, G., Skinner, A., Stadler, W. (Hrsg.) (2008) *The Linguistics of Football* (Language in Performance 38). Tübingen: Gunter Narr, 418 s.

4. V kapitolách o metodologii a hodnocení dat nezdůrazňuje autorka ten fakt (je-li si ho vědoma), že její data reprezentují subjektivní prožívání hráčů a že jejich odpovědi na její otázky jsou přizpůsobeny dané komunikační situaci, ve které byly nahráváni, tedy výzkumnému rozhovoru s tazatelkou s určitou identitou. U některých tvrzení to není tak škodlivé (např. při zjišťování, jestli hráči navštívili kurz němčiny, kdy a kde), u jiných to může působit problematicky (např. při tvrzeních o vlivu konkrétních extralingvistických faktorů na osvojování si němčiny).

5. Ve výhledech na konci práce se zmiňuje autorka o různých tématech (např. specifičnost situace českých hráčů v Německu), kterými se mohla zabývat přímo v práci.

Celkově představuje práce, jak uvádím výše, velice zajímavé zmapování dosud nezmapované jazykové situace, a tak přes veškerou uvedenou kritiku ji doporučuji k obhajobě. Vzhledem k tomu, že autorka poskytla rozsáhlou přílohu s prepisy všech rozhovorů i s nahrávkami, stálo by za úvahu získaná data pomocí lépe koncipovaného teoretického aparátu přeanalyzovat a následně publikovat v podobě článku.

Mgr. Tamah Sherman, Ph.D.

Ústav lingvistiky a ugrofinistiky FF UK

1. září 2011